

Piękny hołd krakowskich historyków

2023-02-15

W marcu przypada tragiczna 80. rocznica likwidacji krakowskiego getta. Będą oczywiście oficjalne obchody, do udziału w których już teraz zachęcam. Najlepszą formą uczczenia pamięci zamordowanych przez nazistów krakowskich Żydów wydaje mi się jednak książka „Nie tylko Kroke. Historia Żydów krakowskich”, która ukazała się właśnie nakładem Wydawnictwa Literackiego.

Autorki i autorzy monografii, związani z Instytutem Judaistyki UJ – Czesław Brzoza, Michał Galas, Edyta Gawron, Stefan Gąsiorowski, Anna Jakimyszyn-Gadocha, Adam Kaźmierczyk, Alicja Maślak-Maciejewska, Przemysław Zarubin – podjęli się nie lada wyzwania, kreśląc opowieść o tysiącleciu obecności społeczności żydowskiej w Krakowie (pierwsze doniesienia na ten temat pochodzą z X w.). A żeby być precyzyjnym – także w Kazimierzu i Podgórzu, które – kolejno – w XIX i na początku XX w. zostały z Krakowem połączone. Były to więc trzy gminy żydowskie, które ostatecznie udało się scalić dopiero w okresie międzywojennym.

Od średniowiecza...

Twórcy książki prowadzą nas przez żydowskie dzieje, począwszy od średniowiecza i pierwszych przybywających do Krakowa grup Żydów. Wyjaśniają powody przenosin do Kazimierza, opisują rozwój żydowskiego Krakowa w „złotym wieku” ery Jagiellonów, udział Żydów w polskim ruchu narodowym czasów rozbiorów i ich rolę w odrodzeniu Polski. Opisują oczywiście także Zagładę i próby odrodzenia życia żydowskiego po wojnie i przywrócenia pamięci o żydowskim Krakowie. Na kartach książki znajdziemy również informacje o życiu codziennym i wiele nieoczywistych wątków dotyczących społeczności żydowskiej, jak jej kontakty z dworem królewskim czy barwny obraz półświatka. Poznamy wielkich kabalistów i słynnych rabinów, specyfikę ruchów mesjańskich, chasydyzmu i „żydowskiego oświecenia”. W książce nie zabrakło też miejsca na opowieść o działalności organizacji Żydów krakowskich poza granicami Polski.

Autorzy zastrzegają, rzecz jasna, że trudno byłoby wyczerpująco opisać w jednym wydawnictwie 1000-letnie dzieje społeczności. Myślę jednak, że udało im się stworzyć naprawdę wartościowe kompendium wiedzy, które może być świetnym punktem wyjścia do indywidualnego zgłębiania tematu.

Tragiczne lata wojny

Przed II wojną światową w Krakowie mieszkało ok. 68 tys. Żydów. Większość z nich zmuszono do opuszczenia miasta w pierwszych miesiącach okupacji. Getto w Krakowie Niemcy utworzyli w marcu 1941 r. na terenie Podgórze. Trafiło do niego ponad 15 tys. osób, a później, w związku z przesiedleniami z okolicznych miejscowości, liczba ta wzrosła do 20 tys.

W 1942 r. Niemcy przeprowadzili w getcie dwie akcje deportacyjne (w sumie wywieziono wówczas do obozów zagłady ok. 12 tys. osób, a wiele zabito na miejscu), a jego powierzchnię zmniejszono. W dniach 13–14 marca 1943 r. Niemcy przeprowadzili akcję likwidacyjną getta. 8 tys. Żydów, których uznano za zdolnych do pracy, trafiło do KL Plaszow. Około 2 tys. zamordowano na miejscu, a ciała ofiar przetransportowano do obozu Plaszow i pogrzebano w masowych grobach.

**Magiczny
Kraków**

II wojnę światową przeżyło około tysiąca krakowskich Żydów.

„Nie tylko Kroke. Historia Żydów krakowskich” to piękny hołd oddany zarówno bestialsko zamordowanym podczas Holocaustu, jak i ich przodkom, którzy przez wieki stanowili istotną część krakowskiej społeczności.

Ryszard Kozik – z urodzenia i zamieszkania nowohucianin, były dziennikarz „Gazety Wyborczej”, pracownik Muzeum Krakowa